

Κριτική εργαλειοθήκη TRACE

Ένας **σύντομος** οδηγός για την ανίχνευση του ρατσισμού σε αντιρατσιστικά κείμενα

Τζωρτζάτου, Κ., Καραχάλιου, Ρ., Τσάμη, Β. & Αρχάκης, Α.

Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο:
Μια κριτική προσέγγιση στον ευρωπαϊκό δημόσιο λόγο
για τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση

ΠΑΤΡΑ

2023

Έχετε σκεφτεί ποτέ ότι ο ρατσισμός μπορεί να εντοπιστεί και σε αντιρατσιστικά κείμενα για μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς;

Η κριτική εργαλειοθήκη TRACE, ο πρώτος οδηγός για την ανίχνευση ρατσιστικών θέσεων σε αντιρατσιστικά κείμενα, βοηθά να αντιληφθούμε ότι οι ρατσιστικές αντιλήψεις δεν καλλιεργούνται μόνο μέσα από τον λόγο μίσους, ο οποίος στιγματίζει και δαιμονοποιεί αποκάλυπτα τους μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς. Ρατσιστικές αντιλήψεις καλλιεργούνται και μέσα από τον (φαινομενικά) αντιρατσιστικό λόγο, ο οποίος ενώ έχει στόχο να καταγγείλει ρατσιστικές πρακτικές, καταλήγει να τις αναπαράγει. Η εργαλειοθήκη βοηθά τον/την αναγνώστη/τρια να ανιχνεύσει τον ρατσισμό παρέχοντάς του/της μια κριτική ματιά αμφισβήτησης ως προς την, κατά τα άλλα, θετική στάση των αντιρατσιστικών κειμένων απέναντι στους μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς.

Μετά από σχετική έρευνα, διαπιστώσαμε ότι ο ρατσισμός παρεισφρέει στα αντιρατσιστικά κείμενα μέσω δύο οδών: της *διάκρισης* και της *αφομοίωσης* και, ειδικότερα, μέσω *3 υποκατηγοριών διάκρισης* και *2 υποκατηγοριών αφομοίωσης*.

Στη βάση των παραπάνω 5 υποκατηγοριών ρατσισμού δημιουργήσαμε ένα σύνολο 5 εργαλείων, καθένα από τα οποία βοηθά στην ανίχνευση μιας από τις 5 υποκατηγορίες ρατσισμού. Κάθε εργαλείο αποτελεί μια ερώτηση που πρέπει να τεθεί για την ανίχνευση ρατσιστικών απόψεων σε αντιρατσιστικά κείμενα. Κάθε ερώτηση καλεί τον/την αναγνώστη/τρια να κοιτάξει προσεκτικά τα κείμενα, ώστε να εντοπίσει τα γλωσσικά μέσα με τα οποία (ανα)παράγονται ρατσιστικά νοήματα.

Διάκριση

Ορισμός

Η διάκριση αποτελεί πρακτική του ρατσισμού, η οποία στηρίζεται στην απαξιώτικη πρόσληψη των ιδιαίτερων γλωσσικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών, κοινωνικών κ.ά. χαρακτηριστικών του/της άλλου/ης. Στη βάση της διάκρισης, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι μεταναστευτικοί και προσφυγικοί πληθυσμοί στα κείμενα δημιουργεί μια αίσθηση απόστασης ανάμεσα σε εμάς και τους/τις άλλους/ες. Οι 3 υποκατηγορίες ρατσισμού που εντοπίζονται στο πλαίσιο της διάκρισης είναι οι ακόλουθες:

- ο/η άλλος/η ως πρόβλημα
- ο/η απομακρυσμένος/η άλλος/η
- ο/η παθητικός/ή άλλος/η

Εργαλεία ανίχνευσης

Ο/Η άλλος/η ως πρόβλημα

Ερώτηση για την ανίχνευση της υποκατηγορίας ο/η άλλος/η ως πρόβλημα στα κείμενα

Παρά την αντιρατσιστικότητα των κειμένων και τη συνακόλουθη θετική τους στάση απέναντι στο μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα, παρουσιάζονται οι μετανάστες/τριες και οι πρόσφυγες/ισσες ως πηγή προβλημάτων ή ως απειλή για τη χώρα υποδοχής;

Γλωσσικά μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται η αναπαράσταση του/της άλλου/ης ως προβλήματος

Επιτυγχάνεται με:

- τη χρήση **αρνητικά φορτισμένου λεξιλογίου** (π.χ. πρόβλημα, προσφυγική κρίση, αποσυμφόρηση) ή με τη χρήση **πολιτικών/νομικών όρων** (π.χ. παράτυποι/ες, παράνομοι/ες), μέσω των οποίων διακρίνονται οι μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες σε νόμιμους/ες ή παράνομους/ες
- την αναφορά σε **αριθμητικές μετρήσεις και ποσοστά** που μεγεθύνουν το 'πρόβλημα' για το οποίο πρέπει να βρεθεί λύση(π.χ. τόσο μεγάλος αριθμός προσώπων)
- τη χρήση **μεταφορών** μέσω των οποίων οι μετανάστες/τριες και οι πρόσφυγες/ισσες αναπαρίστανται **αρνητικά ως φυσικά φαινόμενα ή καταστροφές** (π.χ. να ανακοπεί το κύμα των προσφύγων, η Τουρκία σε καθημερινή βάση ανοιγοκλείνει την κάνουλα των ροών)
- **επιχειρήματα** με τα οποία **ορίζονται ποια είναι τα χαρακτηριστικά του/της νόμιμου/ης μετανάστη/τριας και πρόσφυγα/ισσας** και, συνεπώς, δικαιολογείται ποιος/α μπορεί να παραμείνει στη χώρα και ποιος/α πρέπει να αποκλειστεί.

Παράδειγμα (1)

Η πολιτική μας στο μεταναστευτικό είναι αποτελεσματική φύλαξη των συνόρων μας και γρήγορη διαδικασία χορήγησης ασύλου. Έτσι, οι πρόσφυγες θα απολαμβάνουν το καθεστώς προστασίας που δικαιούνται και οι οικονομικοί μετανάστες θα επιστρέφουν στην Τουρκία βάσει της συμφωνίας με την ΕΕ

Κυριάκος Μητσοτάκης, Kyriakos Mitsotakis @Kmitsotakis, 13 mar 2019, 9:01 μ.μ., Tweet

Γλωσσικά μέσα

Επιχείρημα οριοθέτησης του/της νόμιμου/ης μετανάστη/τριας και πρόσφυγα/ισσας

Προκείμενες:
Οι πρόσφυγες θα απολαμβάνουν το καθεστώς προστασίας που δικαιούνται. (Οι οικονομικοί μετανάστες δεν είναι πρόσφυγες.)

Συμπέρασμα:
Οι οικονομικοί μετανάστες θα επιστρέφουν στην Τουρκία.

Ο/Η απομακρυσμένος/η άλλος/η

Ερώτηση για την ανίχνευση της υποκατηγορίας ο/η απομακρυσμένος/η άλλος/η στα κείμενα

Παρουσιάζονται οι μετανάστες/τριες και οι πρόσφυγες/ισσες ως ανώνυμο πλήθος, ως ενιαία ομάδα με κοινά χαρακτηριστικά και επιδιώξεις ή/και ως άτομα που ήρθαν προσωρινά στην Ελλάδα και μετακινούνται συνεχώς, παρά ως άνθρωποι που φέρουν ποικίλα, διαφορετικά, ατομικά χαρακτηριστικά και με τους οποίους ερχόμαστε καθημερινά σε ισότιμη επαφή;

Γλωσσικά μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται η αναπαράσταση του/της άλλου/ης ως απομακρυσμένου/ης

Επιτυγχάνεται με:

- τη χρήση **όρων που παραπέμπουν σε σύνολα ανθρώπων** (π.χ. οι άλλοι/ες) ή/και **όρων μέσω των οποίων οι μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες αποκλείονται ρητά** (π.χ. οι ξένοι/ες)
- τη χρήση **ποσοτικών προσδιορισμών που συχνά συνοδεύουν εθνικούς όρους** (π.χ. 10.000 Σύριοι/ες) και οδηγούν στην αντικειμενοποίηση του ατόμου
- τη χρήση **όρων προσωρινής παραμονής στη χώρα** (π.χ. φιλοξενία/φιλοξενούμενοι/ες).

Παράδειγμα (2)

Τα κριτήρια επιλογής, παρ' όλο που δεν έχουν δημοσιοποιηθεί, είναι τέτοια, ώστε να είναι αποδοτικοί για το κεφάλαιο και τους εργοδότες και να μην επιβαρύνουν τα λεγόμενα «συστήματα πρόνοιας». Όσοι θεωρούνται «κόστος», όπως ανήλικοι, μονογονεϊκές οικογένειες, άλλες ευπαθείς ομάδες, δεν έχουν τύχη μετεγκατάστασης. Στην ίδια μοίρα βρίσκεται και το πρόγραμμα μετεγκατάστασης Σύριων προσφύγων από την Τουρκία σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας και την αναλογία ένα προς ένα. Μόλις χίλιοι διακόσιοι Σύριοι επαναγκαταστάθηκαν από τους σαράντα δύο χιλιάδες που προβλέπει η συμφωνία.

Συνεδρίαση Σ' 30.09.16, σελ. 16390-16391, Πρακτικά Βουλής, www.hellenicparliament.gr

Γλωσσικά μέσα

Χρήση ποσοτικών προσδιορισμών που συνοδεύουν εθνικούς όρους

αναλογία ένα προς ένα, χίλιοι διακόσιοι Σύριοι, σαράντα δύο χιλιάδες

Ο/Η παθητικός/ή άλλος/η

Ερώτηση για την ανίχνευση της υποκατηγορίας ο/η παθητικός/ή άλλος/η στα κείμενα

Παρουσιάζονται οι μετανάστες/τριες και οι πρόσφυγες/ισσες ως άτομα που δεν δρουν αυτόνομα, ως άτομα ευάλωτα που υποφέρουν, αναμένουν ή/και δέχονται τη βοήθεια των πλειονοτικών;

Γλωσσικά μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται η αναπαράσταση του/της άλλου/ης ως παθητικού/ής

Επιτυγχάνεται με:

- τη χρήση **ρημάτων λεκτικής αναπαράστασης** (π.χ. κατέληξαν, συμφώνησαν) ή/και **ρημάτων ενέργειας** (π.χ. υλοποιούν) στα οποία **υποκείμενα** είναι οι πλειονοτικοί/ές και αφορούν αποφάσεις ή ενέργειες για το μεταναστευτικό- προσφυγικό
- τη χρήση **ουσιαστικών που δηλώνουν ενέργεια** και έχουν **ως αντικείμενο** τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες (π.χ. μετεγκατάσταση 400 μεταναστών)
- τη χρήση δομών **πρέπει να** μέσω των οποίων **υπαγορεύονται στους/στις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες συγκεκριμένες ενέργειες** (π.χ. κάθε παιδί θα πρέπει να έχει ουσιαστική πρόσβαση στην επίσημη εκπαίδευση)
- τη χρήση **συναισθηματικά φορτισμένου λεξιλογίου** (π.χ. θύματα, ευάλωτα άτομα, εξασθλωμένοι/ες/α, τραγικό ναυάγιο, ξεριζώθηκαν)

- τη χρήση **ουσιαστικών ή ρηματικών τύπων που δηλώνουν την παροχή βοήθειας** (π.χ. έχοντας βοηθήσει, προστασία, υποστήριξη, υλοποιεί προγράμματα) και έχουν **ως αντικείμενο** τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες, ενώ **ως υποκείμενα** εμφανίζονται οι πλειονοτικοί/ές και ισχυροί θεσμικοί παράγοντες (π.χ. Ο ΔΟΜ υλοποιεί προγράμματα [...], έχοντας βοηθήσει περισσότερους από 45.000 υπηκόους).

Παράδειγμα (3)

Τα μέλη της ΕΕ πρέπει να προχωρήσουν πέρα από την προσέγγιση του 'απλώς προσπαθούμε να περιορίσουμε' την κρίση των προσφύγων - αυτό ακριβώς οδήγησε σε μεγαλύτερη απώλεια ανθρώπινων ζωών ενώ χρησιμοποιεί τους ανθρώπους ως διαπραγματευτικό ατού. Αντ' αυτού, η ΕΕ πρέπει να διασφαλίσει ότι υπάρχουν ασφαλείς, νόμιμες οδοί για τους ήδη καταπονημένους και τρομοκρατημένους πρόσφυγες που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας. Διαφορετικά, η ιστορία έχει δείξει ότι μόλις η ΕΕ προσπαθεί να μπλοκάρει μια διαδρομή άλλη μία από αυτές θα ανοίξει - δεδομένου ότι οι πρόσφυγες θα συνεχίσουν να αναζητούν άσυλο και ασφαλές καταφύγιο.

Η συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας είναι ένα παζάρι εις βάρος των δικαιωμάτων των προσφύγων, 21/3/2016, www.actionaid.gr

Γλωσσικά μέσα

Χρήση συναισθηματικά φορτισμένου λεξιλογίου	μεγαλύτερη απώλεια ανθρώπινων ζωών, χρησιμοποιεί τους ανθρώπους ως διαπραγματευτικό ατού, ασφαλείς, νόμιμες οδοί, ήδη καταπονημένους και τρομοκρατημένους πρόσφυγες, έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, άσυλο και ασφαλές καταφύγιο
Χρήση ρηματικών τύπων που δηλώνουν την παροχή βοήθειας στους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες, με υποκείμενα τους/τις πλειονοτικούς/ές και ισχυρούς θεσμικούς παράγοντες	τα μέλη της ΕΕ πρέπει να προχωρήσουν πέρα από την προσέγγιση του 'απλώς <u>προσπαθούμε να περιορίσουμε</u> ' την κρίση των προσφύγων, η ΕΕ <u>πρέπει να διασφαλίσει</u> ότι υπάρχουν ασφαλείς και νόμιμες οδοί

Αφομοίωση

Ορισμός

Η αφομοίωση του/της άλλους/ης αποτελεί μια από τις βασικές οδούς διείσδυσης ρατσιστικών θέσεων και απόψεων σε αντιρατσιστικά κείμενα. Στο πλαίσιο της αφομοίωσης υπαγορεύεται στους/στις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες να υιοθετήσουν τις αξίες, τις συνήθειες, τις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές των πλειονοτικών. Ως προς την αφομοίωση εντοπίζονται οι ακόλουθες 2 υποκατηγορίες ρατσισμού:

- η ασθενής αφομοίωση
- η ισχυρή αφομοίωση

Εργαλεία Ανίχνευσης Ασθενής αφομοίωση

Ερώτηση για την ανίχνευση της υποκατηγορίας της ασθενούς αφομοίωσης στα κείμενα

Σε κείμενα που χρησιμοποιούνται ουσιαστικά όπως ένταξη/ενσωμάτωση ή ρήματα όπως εντάσσω/ενσωματώνω, διασαφηνίζεται ποια είναι ακριβώς η σημασία τους και με ποιες προϋποθέσεις οι μετανάστες/τριες και οι πρόσφυγες/ισσες θα γίνουν αποδεκτοί/ές; Επιπλέον, τα κείμενα προτρέπουν τους/τις αναγνώστες/τριες να μην έχουν ρατσιστικές στάσεις απλώς λόγω του μακροπρόθεσμου οφέλους που μπορεί να έχει η ελληνική κοινωνία από την ένταξή τους;

Γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την ασθενή αφομοίωση

Χρησιμοποιούνται:

- **ρήματα που δηλώνουν αφομοιωτικές ενέργειες** (π.χ. εντάσσω/ενσωματώνω) και έχουν ως **αντικείμενο** τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες (π.χ. Έχουμε προσπαθήσει να εντάξουμε τα παιδιά τους στα ελληνικά σχολεία)
- **ουσιαστικά που δηλώνουν αφομοιωτικές ενέργειες** (π.χ. ένταξη, ενσωμάτωση) και έχουν ως **αντικείμενο** τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες, χωρίς ρητή αναφορά στο υποκείμενο της ενέργειας (π.χ. πολιτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης των ασυλούχων)
- **δομές πρέπει να συνοδευόμενες από ρήματα ενέργειας** (π.χ. εντάσσω, ενσωματώνω) **σε παθητική σύνταξη με απαλοιφή του ποιητικού απίου** (π.χ. Αυτοί θα πρέπει να ενσωματωθούν οργανικά και παραγωγικά στις κοινωνίες μας)
- **επιχειρήματα** βασισμένα στο **όφελος** που θα έχει μακροπρόθεσμα η ελληνική κοινωνία από την παρουσία των μεταναστών/τριών και των προσφύγων/ισσών
- **θετικά φορτισμένο λεξιλόγιο** σε σχέση με τις διαδικασίες ένταξης/ενσωμάτωσης (π.χ. τα σχολεία είναι ο καλύτερος μηχανισμός προσαρμογής και κοινωνικοποίησης ενός παιδιού).

Παράδειγμα (4)

Η ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία ανθρώπων με άλλο πολιτισμό και θρησκεία είναι έργο πολύπλοκο, αλλά το δημόσιο σχολείο για μικρούς και μεγάλους πρέπει να διαδραματίσει κομβικό ρόλο από την πρώτη ώρα. Σε κάθε τόπο μεταφοράς δάσκαλοι από την πρώτη μέρα. Η μελλοντική ειρηνική και αμοιβαία επωφελής συνύπαρξη εξαρτάται από το πώς θα αντιμετωπίσουμε τα μικρά παιδιά που έρχονται ή γεννιούνται στην Ελλάδα.

Άννα Διαμαντοπούλου: *Φρεγάτες και θρανία - Ανάσχεση και ενσωμάτωση*, 10.11.2019, www.kathimerini.gr

Γλωσσικά μέσα

Ουσιαστικά που δηλώνουν αφομοιωτικές ενέργειες και έχουν ως αντικείμενο τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες

ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία ανθρώπων με άλλο πολιτισμό

Επιχείρημα βασισμένο στο όφελος που θα έχει μακροπρόθεσμα η κοινωνία από την παρουσία των μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών

Προκείμενη:
Τα μικρά παιδιά που έρχονται ή γεννιούνται στην Ελλάδα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με κατάλληλο τρόπο. (Θα πρέπει να αφομοιωθούν).
Συμπέρασμα:
Η μελλοντική συνύπαρξη θα αποβεί ειρηνική και αμοιβαία επωφελής.

Ισχυρή αφομοίωση

Ερώτηση για την ανίχνευση της υποκατηγορίας της ισχυρής αφομοίωσης στα κείμενα

Πρωθείται στα κείμενα η εκμάθηση της ελληνικής (ή άλλης ισχυρής) γλώσσας, χωρίς να γίνεται λόγος για το πώς θα διατηρηθεί και θα διαφυλαχθεί η γλώσσα των μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών; Επιπλέον, στα κείμενα που αποτελούν εξιστορήσεις μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών, προβάλλουν οι ίδιοι/ιες θετική στάση απέναντι στους αφομοιωτικούς μηχανισμούς της χώρας υποδοχής, για παράδειγμα, αναπαριστάνονται θετικοί/ές στο να μάθουν την ελληνική γλώσσα, να γραφτούν ή να γράψουν τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο;

Γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την ισχυρή αφομοίωση

Χρησιμοποιούνται:

- **ουσιαστικά που δηλώνουν τη διαδικασία της εκμάθησης της ελληνικής ή άλλης ισχυρής γλώσσας** (π.χ. *εκμάθηση, μαθήματα*), στην οποία καλούνται να υποβληθούν οι μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες, χωρίς να διευκρινίζεται αν οι φορείς που υλοποιούν τα μαθήματα θα λάβουν υπόψη τις γλωσσικές τους ταυτότητες

- **επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού** σχετικά με την ομαλή ένταξη των μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών μέσω των οποίων **η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας** προβάλλεται ως **αναγκαία συνθήκη** (π.χ. Στόχος είναι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες να μάθουν την ελληνική γλώσσα για να μπορέσουν να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία)
- **ρήματα επιθυμίας** (π.χ. θέλω να γραφτώ στο σχολείο) ή/και **γνώσης** (π.χ. να μάθω τη γλώσσα) με **υποκείμενα** τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες και **αντικείμενο** την ελληνική γλώσσα ή/και τη διαδικασία εκμάθησής της
- **στοιχεία που δείχνουν θετική αξιολόγηση**, μέσω των οποίων δηλώνεται **εμφατικά η επίδιωξη** των μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών **να υιοθετήσουν αφομοιωτικές πρακτικές** (π.χ. να μάθω καλά, όσο καλύτερα γίνεται).

Παράδειγμα (5)

Ποτέ δεν μετάνιωσα που αφιέρωσα χρόνο να μάθω ελληνικά προτού μπω στη διαδικασία να αναζητήσω εργασία. Είμαι ήδη σε επίπεδο B1 και συνεχίζω ακάθεκτος έως ότου μάθω τη γλώσσα όσο καλύτερα γίνεται. Το πρόγραμμα HELIOS προσφέρει, όχι μόνο στήριξη στην εύρεση εργασίας στους ωφελομένους του προγράμματος, αλλά και μαθήματα εκμάθησης ελληνικών, παρέχοντας σημαντικά εργαλεία και για άλλους ανθρώπους που είναι στη θέση μου.

Διαβάστε την ιστορία του Talha Mohamed από τη Συρία, 25.2.2020, greece.iom.int/el

Γλωσσικά μέσα

Ρήματα επιθυμίας ή/και γνώσης με υποκείμενα τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες και αντικείμενο την ελληνική γλώσσα	ποτέ δεν μετάνιωσα που αφιέρωσα χρόνο <u>να μάθω</u> ελληνικά, είμαι ήδη σε επίπεδο B1 και <u>συνεχίζω</u> ακάθεκτος έως ότου <u>μάθω</u> τη γλώσσα όσο καλύτερα γίνεται
Στοιχεία θετικής αξιολόγησης μέσω των οποίων δηλώνεται η επίδιωξη των μεταναστών/τριών και προσφύγων/ισσών να υιοθετήσουν αφομοιωτικές πρακτικές	συνεχίζω <u>ακάθεκτος</u> έως ότου μάθω τη γλώσσα <u>όσο καλύτερα</u> γίνεται, παρέχοντας <u>σημαντικά εργαλεία</u> και για άλλους ανθρώπους που είναι στη θέση μου

Συνεμφανίσεις υποκατηγοριών ρατσισμού

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι σε ένα αντιρατσιστικό κείμενο μπορεί να ανιχνεύονται περισσότερες από μία υποκατηγορίες ρατσισμού είτε από την κατηγορία της διάκρισης είτε της αφομοίωσης, όπως επίσης είναι δυνατό να ανιχνεύουμε στο ίδιο κείμενο υποκατηγορίες τόσο της διάκρισης όσο και της αφομοίωσης. Ας δούμε το παρακάτω παράδειγμα:

Παράδειγμα (6)

Το πρόγραμμα **Stepping Stone** ξεκίνησε από τη ΜΕΤΑδραση τον Μάιο του 2017 και αποτελεί μία καινοτόμα δράση που στόχο έχει να διευκολύνει την ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών, μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και πρακτικής άσκησης.

Η ΜΕΤΑδραση στηρίζει τις προσπάθειες των επωφελούμενων αξιολογώντας τους και ενδυναμώνοντας τις ικανότητές τους, καθώς και προετοιμάζοντάς τους για την εύρεση εργασίας, μέσω της εμπειρίας από έμμισθη μαθητεία.

Stepping Stone Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Ένταξης, metadrasl.org

Γλωσσικά μέσα και συνεμφανίσεις υποκατηγοριών ρατσισμού (διάκρισης και αφομοίωσης)

Υποκατηγορίες Ρατσισμού	Γλωσσικά Μέσα	Παραδείγματα
Ο/Η παθητικός/ή άλλος/η (διάκριση)	Χρήση ουσιαστικών ή ρηματικών τύπων που δηλώνουν την παροχή βοήθειας στους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες, με υποκείμενα της διαδικασίας τους/τις πλειονοτικούς/ές και ισχυρούς θεσμικούς παράγοντες	το πρόγραμμα <i>Stepping Stone (...)</i> αποτελεί καινοτόμα δράση που στόχο έχει να <u>διευκολύνει</u> την ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών, η ΜΕΤΑδραση <u>στηρίζει</u> τις προσπάθειες των επωφελούμενων <u>αξιολογώντας</u> τους και <u>ενδυναμώνοντας</u> τις ικανότητές τους, καθώς και <u>προετοιμάζοντάς</u> τους για την εύρεση εργασίας
Ασθενής αφομοίωση	Ουσιαστικά που δηλώνουν αφομοιωτικές ενέργειες και έχουν ως αντικείμενο τους/τις μετανάστες/τριες και πρόσφυγες/ισσες	ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών
	Θετικά φορτισμένο λεξιλόγιο σε σχέση με τις διαδικασίες ένταξης/ενσωμάτωσης	καινοτόμα δράση, να διευκολύνει, στηρίζει τις προσπάθειες, ενδυναμώνοντας, προετοιμάζοντάς τους

Βιβλιογραφία

- Αρχάκης, Α., Καραχάλιου, Ρ., Τσάμη, Β. & Λαζανάς, Α. 2023. Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό σε ένα σώμα αντιρατσιστικών κειμένων για μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς. Στο Α. Αρχάκης, Ρ. Καραχάλιου & Β. Τσάκωνα (επιμ.), *Ιχνηλατώντας τη Δείσδυση του Ρατσισμού στον Αντιρατσιστικό Λόγο: Μελέτες για τον Ρευστό Ρατσισμό*. Αθήνα: Πεδίο.
- Τζωρτζάτου, Κ., Καραχάλιου, Ρ., Τσάμη, Β. & Αρχάκης, Α. 2023. Διαμορφώνοντας την ψηφιακή βάση δεδομένων Wiki-TRACE: Μια εργαλειοθήκη ανίχνευσης ρατσισμού βασισμένη σε ένα σώμα αντιρατσιστικών κειμένων. Στο Α. Αρχάκης, Ρ. Καραχάλιου & Β. Τσάκωνα (επιμ.), *Ιχνηλατώντας τη Δείσδυση του Ρατσισμού στον Αντιρατσιστικό Λόγο: Μελέτες για τον Ρευστό Ρατσισμό*. Αθήνα: Πεδίο.
- van Dijk, T. A. 2008. *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Χριστόπουλος, Δ. 2004. Οι μετανάστες στην ελληνική πολιτική κοινότητα. Στο Μ. Παύλου & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης: Κοινωνική Συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη*, 338-366. Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.

*** Η κριτική εργαλειοθήκη TRACE υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της Δράσης "1η Προκήρυξη ερευνητικών έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση των μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας". Συγκεκριμένα, η εργαλειοθήκη αυτή δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος "TRACE: Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο: Μια κριτική προσέγγιση στον ευρωπαϊκό δημόσιο λόγο για τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση" (HFRI-FM17-42, HFRI 2019-2022) του Πανεπιστημίου Πατρών με επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή Ανάλυσης Λόγου και Κοινωνιογλωσσολογίας Αργύρη Αρχάκη.